

3. Калуська Л.В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 144 с.

4. Перлова Ю.В. Преемственность гендерного воспитания детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Екатеринбург, 2014. 23 с.

5. Федурин К.С. Гендерный подход в современном образовании. URL: <http://conf.sfu-kras.ru>.

6. Гендерна педагогіка: Хрестоматія / за ред. В. Гайденко; пер. з англ. В. Гайденко, А. Предборської. Суми: Університетська книга, 2006.

УДК 373.24

Ольга Мельниченко, Ірина Дяченко
(Київ, Україна)

РОЗВИТОК ЕЛЕМЕНТАРНИХ ОСНОВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена розвитку елементарних основ критичного мислення дітей старшого дошкільного віку засобами ситуативно-ігрових вправ. В ній розкриваються ключові поняття проблеми та сутність розвитку елементарних основ критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку, визначаються та обґрунтовуються критерії ефективності формування елементарних основ критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку за допомогою ситуативно-ігрових вправ. Особливу увагу автор приділяє аналізу технології формування та розвитку критичного мислення у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: критичне мислення, розвиток критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку; технологія формування та розвитку критичного мислення; ситуативно-ігрові вправи.

The article is devoted to the development of the basic foundations of critical thinking of older preschool children by means of situational and game exercises. It reveals the key concepts of the problem and the essence of the development of the basic principles of critical thinking in older preschool children, defines and substantiates the criteria for the effectiveness of the basic principles of critical thinking in older preschool children through situational exercises. The author pays special attention to the analysis of the technology of formation and development of critical thinking in preschool children.

Keywords: critical thinking, the development of critical thinking in older preschool children; technology of formation and development of critical thinking; situational and game exercises.

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Проблема розвитку елементарних основ критичного мислення дошкільників є однією з найактуальніших проблем освітнього процесу дошкільних навчальних закладів, оскільки стрімкий технологічний розвиток та соціальні зміни у сучасному суспільстві, зокрема в українському, формують нові умови та вимоги до функціонування різних освітніх ланок, що також позначаються на завданнях дошкільної освіти [1, с. 34].

Перед сучасною освітою постає нове завдання – це формування всебічно розвиненої, творчої особистості, здатної швидко діяти в нових соціальних умовах через призму життєвих компетентностей, яка володіє вмінням активно і доцільно використовувати знання та досвід на практиці, критично оцінюючи різні життєві ситуації [2, с. 30]

Перспективним завданням дошкільної освіти є не лише інтелектуальний, фізичний, емоційний розвиток дітей, але й формування в них елементів критичного мислення, що сприятиме формуванню у дошкільників здатності доцільного застосування, набутих ними

впродовж дошкільного віку, досвіду і знань з метою розв'язання елементарних життєвих ситуацій. Розвиток елементів критичного мислення у дітей дошкільного віку може стати основою для їхнього гармонійного зростання впродовж початкової освіти.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість зумовили вибір теми нашої статті: «Розвиток елементарних основ критичного мислення дітей старшого дошкільного віку».

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз праць зарубіжних та вітчизняних науковців засвідчив, що в цілому питання розвитку критичного мислення стало об'єктом досліджень: В. Біблера, А. Брушлинського, М. Вертгеймера, Д. Вількеєва, Дж. Гілфорда, І. Ільєсова, З. Калмикова, І. Лернера, О. Лука, О. Матюшкіна, М. Махмутова, С. Рубінштейна, Б. Теплова, О. Тихомирова, В. Шубинського та інших. Серед європейських дослідників проблему критичного мислення дітей дошкільного віку досліджували Дж. Кастен, М. Меріглієно, Л. Міччел, А. Сальман, Дж. Тай-Лім та ін. Також серед вітчизняних і зарубіжних дослідників проблемі формування основ критичного мислення дітей, присвячено дослідження Ш. Амонашвілі, С. Векслера, В. Казакова, В. Крутецького, Г. Липкіної, Л. Рибачка, В. Синельнікова, О. Тиномирова, Д. Халперн та ін. Вивчення умов, шляхів формування критичності у дітей різних вікових груп має місце в дослідженнях А. Байрамова, Т. Бізенкова, С. Векслера, Д. Джумалієвої, В. Коневої, Ф. Мінкіної, В. Синельнікова та ін. Про важливість формування елементарного критичного мислення дошкільників наголошують у своїх працях Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр [4, с. 56].

З огляду на зазначене, **метою** статті є розкриття розвитку елементарних основ критичного мислення дітей старшого дошкільного віку засобами ситуативно-ігрових вправ.

Виклад основного матеріалу. Погоджуючись з думкою зарубіжного дослідника Дж. Дюї, який трактував критичне мислення як складну, пов'язану з діями людини систему її діяльності. Сучасні дослідники Д. Кларк та А. Бідл також визначають це поняття як процес, за допомогою якого розум переробляє інформацію, щоб зрозуміти ідею або вирішити проблему [4, с. 56].

Відповідно до результатів аналізу психолого-педагогічної літератури вітчизняної дослідниці Г. Беленької, під критичним мисленням розуміють форму творчого відображення дійсності людиною, якій притаманний розгляд ідей з багатьох точок зору, відповідно до їхніх змістовних зв'язків та порівняння їх з іншими ідеями. Таке мислення вміщує обрання ідей та перевірку можливості їхнього застосування, порівняння з протилежними точками зору, моделювання таких систем доводів, на яких ґрунтуються відповідні точки зору, та обрання позиції, заснованої на цих структурах [3, с. 304].

Під феноменом «критичного мислення», дослідник М. Кларін розуміє раціональне, рефлексивне мислення, спрямоване на вирішення того, чому варто вірити або які дії варто застосувати [4, с. 56].

Вирішення сучасних проблем якості дошкільної освіти пов'язано з переходом до розробки інноваційної технології, яка має базуватися на підвищенні рівня пізнавальної активності старших дошкільників, перенесення акцентів з процесу відтворення на процеси розуміння й мислення.

Найбільш сприятливим періодом дошкільного дитинства, в якому можуть формуватися елементарні основи критичного мислення, є період старшого дошкільного віку.

Розвиток критичного мислення стає дуже актуальним під час інтенсивних змін в суспільстві, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити. Саме тому є очевидною життєва необхідність розвитку критичного мислення дітей.

Однією з інноваційних технологій, що допомагає дошкільнику не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей, є *технологія формування та розвитку критичного мислення*. Технології для розвитку критичного мислення дітей

старшого дошкільного віку, які ми використовували у своєму дослідженні, це – ситуативно-ігрові вправи.

Технологія формування та розвитку критичного мислення – це система діяльності, що базується на дослідженні проблем та ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації для особистих потреб і цілей. Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають дітей до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань[5, с. 60]. Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Технологія критичного мислення складається з *трьох етапів*:

I етап – *виклик* (пробудження інтересу до нових знань). Ціль – формування особистого інтересу для отримання інформації.

II етап – *осмислення змісту* (отримання нової інформації). Діти знайомляться з новою інформацією.

III етап – *рефлексія* (народження нового знання). Діти мають обдумати те що вони дізналися, та як включити нові поняття в своє уявлення.

Переваги використання технології розвитку критичного мислення:

- самостійність;
- постановка проблеми;
- прийняття рішення;
- чітка аргументованість;
- соціальність.

Значна частина реалізації завдань з розвитку елементарних основ критичного мислення дітей старшого дошкільного віку під час ситуативно-ігрових вправ відводиться коректно підбраному комплексу методів. У дослідженні ми спиралися на розуміння методу як складної педагогічної категорії, яка реалізує всі функції навчання: освітню, виховну, розвивальну, спонукальну, контрольну-корекційну; сукупність прийомів та операцій спрямованих на досягнення освітньої мети, розв'язання навчально-виховних завдань [5, с. 60].

Так як гра продовжує залишатися провідним видом діяльності і в старшому дошкільному віці, вона буде надавати найбільшу ефективність та результативність у формуванні критичного мислення. У дослідженні, ми використовували ситуативно-ігрові вправи, в процесі яких активізуються всі мисленнєві процеси, розвиваються якості мислення (гнучкість, широта, повнота, критичність, самостійність та ін.).

Використання педагогами елементів технології розвитку критичного мислення в ситуативно-ігрових вправах допомагає дітям самостійно здобувати знання, відстоювати свою власну думку, використовувати їх як в стандартних так і нестандартних ситуаціях, розвиває здатність ставити нові питання, придумувати різноманітні аргументи, розвивати самостійність, відповідальність, вміння адаптуватися до ситуації, що склалася, а також, розвивати монологічне й діалогічне мовлення.

Висновки та рекомендації. Отже, у контексті нашого дослідження важливо зазначити, що ефективність використання ситуативно-ігрових вправ залежить від декількох чинників, зокрема від особистісно-орієнтованої спрямованості дитини, що вимагає особливого підходу до відбору навчального матеріалу, методів навчання, різноманітних форм навчання та самого процесу навчання. Розвиток елементарних основ критичного мислення дітей старшого дошкільного віку - це процес який характеризується утворенням у дітей старшого дошкільного віку вміння виконувати елементарні критичні операції по відношенню до отриманої інформації чи проблемної ситуації, що проявляється у спроможності аналізувати, оцінювати, приймати рішення щодо правильності інформації чи виконання адекватної дії у

певній ситуації під час цілеспрямованого педагогічного впливу в умовах створення розвивального освітнього середовища. Таким чином, технологія розвитку критичного мислення дає дітям можливість міркувати, класифікувати, оцінювати, критично аналізувати інформацію, робити висновки та сприяє формуванню комунікативних навичок, активності в освітній діяльності та в повсякденному житті.

На нашу думку, можна порадити вихователям для впровадження технології критичного мислення дітей дошкільного віку наступне:

- забезпечте можливості для гри;
- допомагайте дітям бачити себе розумною особистістю та здатними вирішувати проблеми, ставлячи відкриті запитання;
- не розв'язуйте всі проблеми за дітей;
- допомагайте дітям розвивати гіпотези, припущення;
- заохочуйте нестандартне мислення;
- підтримуйте прагнення дитини шукати додаткову інформацію.

Отже, розвиток критичного мислення – це дуже важливий аспект не лише у навчанні, а і в повсякденному житті, де герої є реальними, а їхні вчинки – це дії дітей. Навчити дітей мислити критично – це означає коректно поставити запитання, спрямувати увагу на проблему, навчити роботи висновки та знаходити рішення, для того, щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, під розумним керівництвом з боку вихователя та батьків.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архіпова Є. О., Ковалевська О.В. Критичне мислення як необхідна складова розумової діяльності людини в межах сучасного інформаційного суспільства. *Гуманітарний часопис*. 2012. №2. С.34-38.
2. Дитина: Освітні програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богиніч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін.осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
3. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія. Київ: Світич, 2006. 304с.
4. Горохова І. В. Критичне мислення як предмет філософського дослідження. *Політологічний вісник*. 2015. Вип. 77. С.56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2015_77_8
5. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.

УДК 027.7

*Олена Московченко
(Київ, Україна)*

БІБЛІОТЕКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Інформатизація комунікаційної діяльності, розвиток якої протягом кінця ХХ – початку ХХІ ст. призвів до інтеграції всіх існуючих засобів трансляції суспільної інформації, стала найважливішим фактором значних трансформаційних змін в бібліотеках сфери вищої освіти.

На сучасному етапі бібліотека активно формує нове науково-освітнє інформаційне середовище ЗВО, котре інтегрується в національний і світовий інформаційний простір. При цьому саме співробітники наукових бібліотек є пропагандистами, ініціаторами та організаторами впровадження цифрових ініціатив в своїх ЗВО. [5]